

Дані про кількість використаних путівок та кількість застрахованих осіб, які отримали санаторно-курортні послуги протягом 2011–2014 років

Роки	Розмір асигнувань на придбання путівок, млн. грн.		Кількість використаних путівок, од.	Кількість застрахованих осіб, які отримали послуги
	план	факт		
2011	473,8	459,9	89965	97709
2012	1076,8	1024,0	186117	199630
2013	1655,1	1581,1	257509	278702
2014	1324,1	1237,1	268723	289331

Складено за даними Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності [6]. Дані за 2015 рік не оприлюднені.

хунок Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності отримали санаторно-курортні послуги, приблизно утричі перевищують відповідні показники 2011 року. Доречно відзначити позитивну тенденцію до зростання рівня дотримання зобов'язань держави перед своїми громадянами, що дозволило їм отримати комплекс санаторно-курортних послуг.

Висновки

Варто відзначити, що фактичні обсяги асигнувань на придбання путівок є дещо меншими за планові. Вказане є цілком об'єктивним явищем, оскільки не всі закуплені за рахунок коштів Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності путівки були фактично використані (через різні причини).

Незважаючи на певні позитивні тенденції у механізмах реалізації послуг санаторно-курортними підприємствами через соціальне страхування, багато питань та проблем залишаються нерозв'язаними, зокрема недостатність фінансового ресурсу акумульованого з використанням коштів централізованих фондів соціального страхування, що перешкоджає зростанню платоспроможного попиту на санаторно-курортні послуги.

Список використаних джерел

1. Артюхова І.В. Маркетингові інструменти забезпечення конкурентоспроможності підприємства санаторно-курортного комплексу / І.В. Артюхова // Культура народів Причорномор'я. – 2008. – №144. – С. 21–23.
2. Ведмідь Н.І. Санаторно-курортний комплекс: сервісне управління: монографія / Н.І. Ведмідь. – К.: КНТЕУ, 2013. – 536 с.
3. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
4. Конопліна Ю.С. Система соціального страхування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія / Ю.С. Конопліна. – Суми: Університетська книга, 2013. – 263 с.
5. Павлов В.І. Реформування соціального страхування в Україні: монографія / В.І. Павлов, М.Г. Олієвська; Академія економічних наук України, Інститут регіональних досліджень НАН України, Національний університет водного господарства та природокористування. – Рівне: [Національний університет водного господарства та природокористування], 2009. – 185 с.: іл.
6. Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності. Звітність [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fse.gov.ua/fse/control/main/uk/publish/category/916775>.

Н.О. ЖЕРЕБЕЦЬ,

магістр, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

Стан та перспективи розвитку виробництва і переробки сої в Україні

Досліджено основні тенденції розвитку ринку сої в Україні, проаналізовано сучасний стан виробництва сої, розкрито причини розширення посівних площ, простежено динаміку валових зборів, а також наведено переваги даної культури. Крім того, було проаналізовано урожайність сої в Україні протягом 2005–2015 років та здійснено порівняння даного показника із його рівнем у світі. Досліджено напрями використання сої в Україні та з'ясовано, що переважна більшість соєвих бобів спрямовується на експорт, а не переробляється в середині країни. Хоча в останні роки потужності з переробки сої в Україні зростають. За допомогою методу аналізу оболонки даних (DEA) визначено технічну ефективність за імпут-орієнтованою моделлю (модель вхідних ресурсів) для 101 аграрного підприємства Вінницької області. Визначено, що Україна має значні можливості не лише як виробник сої, а й як експортер продуктів її переробки.

Ключові слова: соя, площа посіву, валовий збір зерна, технічна ефективність, переробка сої, додана вартість.

Н.О. ЖЕРЕБЕЦЬ,

магістр, Киевский национальный экономический университет им. Вадима Гетьмана

Состояние и перспективы производства и переработки сои в Украине

Исследованы основные тенденции развития рынка сои в Украине, проанализировано современное состояние производства сои, раскрыты причины расширения посевных площадей, прослежена динамика валовых сборов, а также приведены преимущества данной культуры. Кроме того, была проанализирована урожайность сои в Украине в течение 2005–2015 годов и проведено сравнение данного показателя с его мировым уровнем. Исследованы направления использования сои в Украине и выяснено, что подавляющее большинство соевых бобов направляется на экспорт, а не перерабатывается внутри страны. Хотя в последние годы мощности по переработке сои в Украине растут. С помощью метода анализа оболочки

данных (DEA) определена техническая эффективность по input-ориентированной модели (модель входных ресурсов) для 101 аграрного предприятия Винницкой области. Определено, что Украина имеет значительные возможности не только в качестве производителя сои, но и в качестве экспортера продуктов ее переработки.

Ключевые слова: соя, площадь посева, валовой сбор зерна, техническая эффективность, переработка сои, добавленная стоимость.

N. ZHEREBETS,
master Kyiv National Economic University

Status and prospects in development of production and processing of soybeans in Ukraine

The article reviews the main trends on the soybeans market in Ukraine, analyzes the current status of soybean production in Ukraine, pointed the causes for expanding acreage and dynamics of output and showed the advantages of soybeans production. Also analyzed the soybean's crop capacity in Ukraine in 2005–2015 and was done a comparison between national and world's level of it's indicator. Also the article include research the directions of use soybeans in Ukraine and found that the vast majority of soybeans are exported but not processed within the country. Although in recent years capacities of soybean processing in Ukraine are increasing. Although. By using the Data Envelopment Analysis (DEA) method was defined technical efficiency by input-oriented model (model inputs) for 101 agricultural enterprises of Vinnytsia region. It was determined that Ukraine has significant opportunities not only as a producer of soybean, but also as an exporter of soy products.

Keywords: soybeans, acreage, gross yield, technical efficiency, soybean's processing, value added.

Постановка проблеми. Соя – головна зернобобова культура світового землеробства в XXI столітті – перебуває в центрі уваги світової аграрної науки і виробництва. За останні 50 років її виробництво у світі зросло з 26,9 млн. т до 263 млн. т, тобто у 9,8 раза за зростання чисельності населення в 2,2 раза. Вона являє собою основу світової піраміди рослинного білка і олії, важливу складову продовольства. Соя і соєвий шрот у багатьох країнах тепер виступають як обов'язкові високобілкові інгредієнти для виробництва комбікормів, які згодують у найінтенсивніших галузях – тваринництві і птахівництві. Таким чином, актуальним є питання не лише виробництва даної культури, а й її переробки, яка в Україні лише починає зароджуватись, що своєю чергою відкриває перспективу завоювання ніші на світовому ринку сої.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Розглядаючи сою як стратегічну культуру, вчені активно досліджують світове та вітчизняне виробництво соєвих бобів, зокрема увагу цьому питанню у своїх роботах приділяють О. Маслак [1], В. Тимченко [2], Е. Репілевський [3].

Питання переробки соєвих бобів розглядає Н. Каткова [4], пропонуючи напрями підвищення ефективності наявного виробництва.

Проблемами визначення переваг і недоліків експорту вітчизняних зернових та олійних культур займалися О.М. Шпичак [5], О.В. Боднар [6] й інші. Науковцями проведено аналіз розвитку соєвої галузі, однак багато проблем залишаються невирішеними та потребують подальшого вивчення.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні в Україні соя є однією з найбільш перспективних культур для вирощування. Цьому сприяють низка таких переваг даної культури у формуванні попиту та пропозиції на соєвому ринку:

- як сировини для харчової промисловості:
- високий вміст білків;
- соєві білки повноцінні та збалансовані;
- високий вміст олії;
- багатий вітамінний спектр;
- є дієтичною культурою;
- як кормового продукту:
- джерело білка й амінокислот;

- має низький вміст клітковини;
- безпечний;
- зменшує вартість кормів;
- збільшує віддачу кормів;
- як поліпшувач родючості ґрунту:
- збереження ґрунтової вологи;
- фіксація азоту в ґрунті;
- економія витрат на азотовмісні мінеральні добрива;
- як біопаливна культури:
- можливість використання генно-модифікованих сортів сої, урожайність яких особливо висока.

У зв'язку з цим в Україні протягом останніх років спостерігається тенденція до зростання площ посіву сої, і відповідно її валового збору. Так, у 2015 році порівняно із 2005 роком посівна площа сої збільшилась майже у 5 разів, а обсяг валового збору – у 6,5 раза (рис. 1) [7].

Незважаючи на високі обсяги виробництва даної культури в Україні, урожайність сої в порівнянні зі світовим рівнем є низькою (рис. 2). Як бачимо, в 2012 та 2015 роках урожайність сої знизилася порівняно з попередніми роками, причиною цього були несприятливі погодні умови. І хоча спостерігається позитивна тенденція даного показника, українськими виробниками сої ще не використано чимало резервів для нарощування обсягів виробництва сої саме за рахунок підвищення урожайності. В цьому контексті представляє інтерес той факт, що рекордна урожайність сої у світі була зафіксована саме в Україні – 102,3 ц/га (Херсонщина, 2005 рік), коли рекордна урожайність сої у США – 98 ц/га [1].

Одна з вимог ефективного функціонування підприємств реалізується через співвідношення «витрати–випуск», що характеризує рівень витрачання економічних (обмежених ресурсів) та обсяг досягнутого результату (ефекту) в рамках аналізу технічної ефективності бізнесу. Технічну ефективність підприємства можна визначити за допомогою методу аналізу оболонки даних (DEA – data envelopment analysis), відповідно до якого передбачається дослідження зіставності фактичного виходу продукції з її максимально можливим виходом за заданого рівня витрачання ресурсів. При цьому підприємства, що досягнули максимального виходу про-

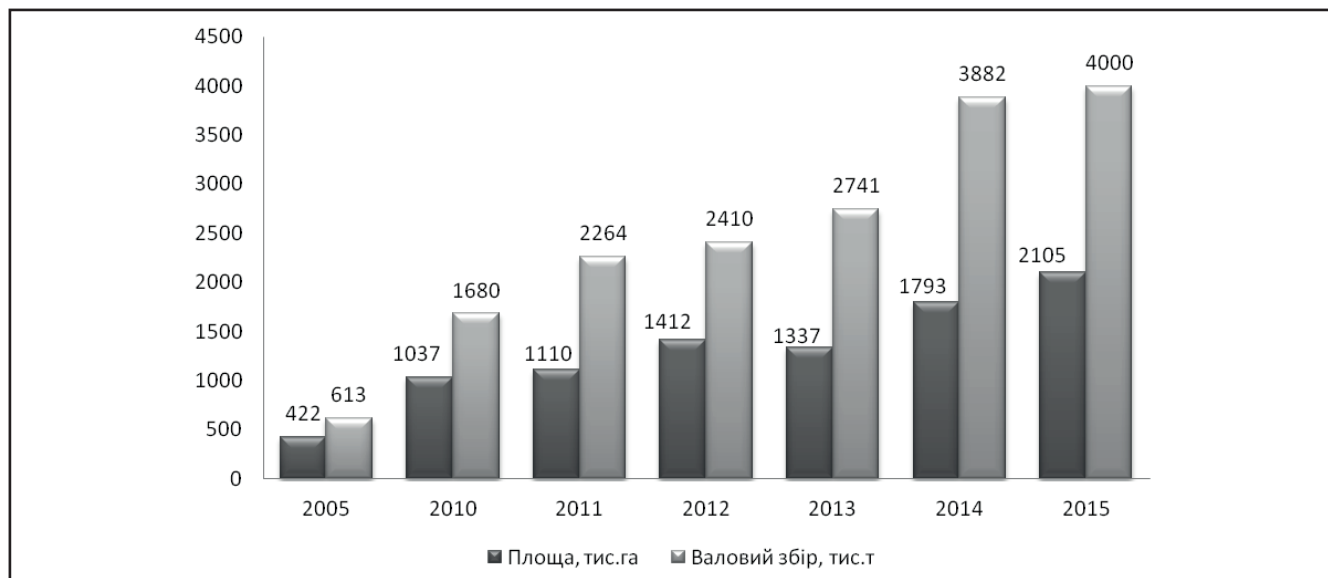

Рисунок 1. Площі посіву та валовий збір сої протягом 2005–2010 років

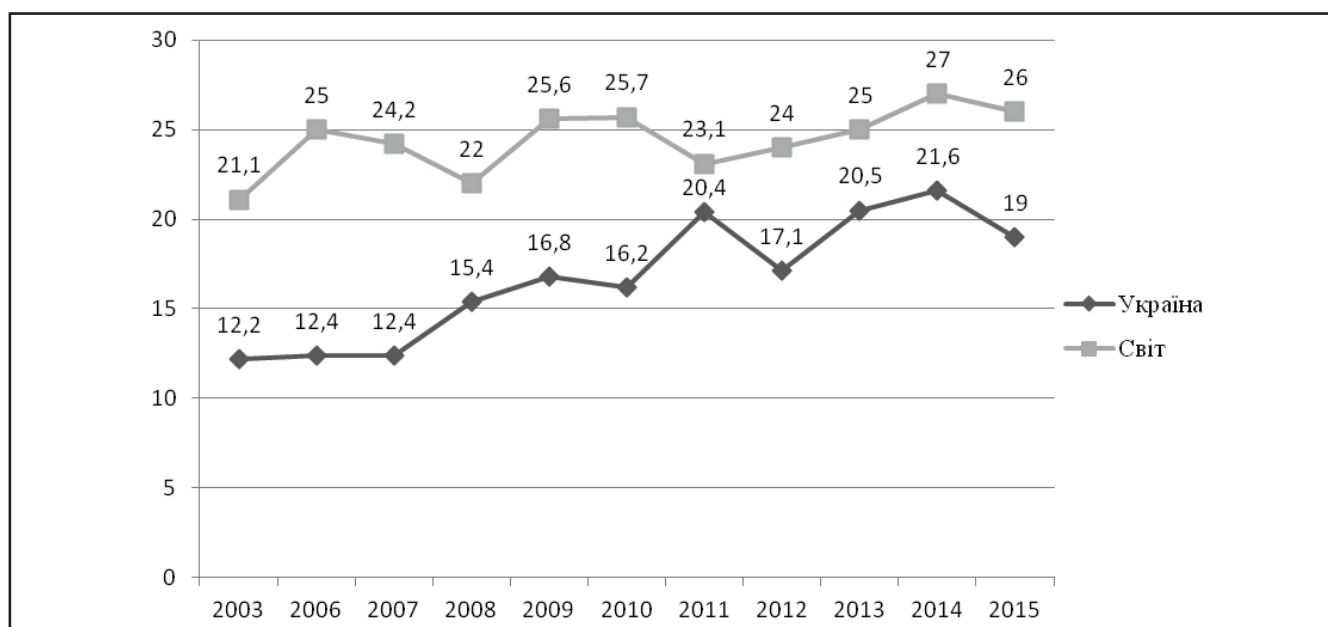

Рисунок 2. Динаміка урожайності сої в Україні та світі протягом в 2003–2015 років

дукції за таких умов, вважаються еталоном, порівняно з яким аналізуються всі інші підприємства сукупності [8].

Для цілей аналізу технічної ефективності була обрана сукупність аграрних підприємств Вінницької області. Як результативний показник було обрано рівень урожайності сої. Основними ресурсами для отримання запланованого результату є витрати на насіння, витрати на мінеральні добрива, витрати на паливо, витрати на оплату послуг і робіт сторонніх організацій, витрати на оплату праці та амортизація.

Таким чином, у результаті розв'язання моделі аналізу DEA за допомогою програмного забезпечення OnFront була отримана статистична інформація щодо технічної ефективності досліджуваної сукупності аграрних підприємств. Рівень технічної ефективності в розрізі виокремлених нами трьох груп підприємств та витрати ресурсів наведені в табл. 1.

Перша група підприємств має найгірший показник технічної ефективності (середнє значення TE_{cgs} 0,42). Це свідчить

про те, що використання основних задіяних ресурсів можливо зменшити на 58%, при цьому не зміниться рівень урожайності. Для підприємств II групи ефективність використання ресурсів є вищою і середнє значення TE_{cgs} становить 0,73, хоча існує «надлишок» використуваних ресурсів задля отримання такої ж урожайності. Технічна ефективність підприємств III групи дорівнює 1, тому їх можна вважати «еталонними», тобто такими, що за таких умов, які притаманні досліджуваній сукупності підприємств, найбільш раціонально використовують вхідні ресурси для отримання запланованого рівня урожайності. Тому для підвищення рівня технічної ефективності підприємствам, які входять до I та II груп, варто перейняти досвід роботи підприємств III групи.

У світовому виробництві олійних культур соя займає 58%, тоді як в Україні всього 17%. Першість же серед олійних в Україні належить соняшнику (60%). Також варто зазначити, що близько 99% соняшнику споживається для виробництва

Таблиця 1. Групи підприємств за рівнем технічної ефективності виробництва сої

Показник	Групи підприємств		
	I $TE_{crs} < 0,5$	II $0,5 < TE_{crs} < 0,99$	III $TE_{crs} = 1$
Кількість підприємств у групі, од.	20	58	23
TE_{crs} (середнє)	0,42	0,73	1
Середня урожайність, ц/га	19,7	22,3	25,5
Середній рівень витрат на насіння по групі, тис. грн.	888,6	644,6	642,7
Середній рівень витрат на мінеральні добрива по групі, тис. грн.	1015,5	862,1	747,6
Середній рівень витрат на паливо по групі, тис. грн.	1223,4	979,7	796,7
Середній рівень витрат на оплату послуг по групі, тис. грн.	608,6	514,7	415,5
Середній рівень витрат на оплату праці по групі, тис. грн.	562,9	395,8	214,7
Середній рівень амортизації по групі, тис. грн.	456,8	428,7	189,6
Загальна сума витрат на 1 га посіву, тис. грн.	4755,8	3825,6	3006,8
Середня собівартість 1 ц сої, грн.	241,4	171,6	117,9

* TE_{crs} – технічна ефективність за постійного ефекту масштабу.

Таблиця 2. Порівняльна ефективність експорту соєвих бобів та продуктів переробки сої

Продукція	Умовне позначення та розрахунок	2013	2014	2015
Ціна експорту, \$/т:				
соєві боби	Цес	497	420	366
соєва олія	Цео	904	784	692
соєвий шрот	Цеш	557	511	393
Вартість експорту олії в перерахунку на соєві боби (вихід олії 17,8%), \$	Цео*Кво	160,9	139,6	123,2
Вартість експорту шроту в перерахунку на соєві боби (вихід шроту 79,2), \$	Цеш*Квш	441,1	404,7	311,3
Вартість експорту олії та шроту (в перерахунку на 1 т соєвих бобів), \$	Вео+Веш	602	544,3	434,5
Абсолютний економічний ефект, \$	(Вео+Веш) – Цес	105	124,3	68,5
Відносний економічний ефект, %	(Аеф/Цес)*100%	21,1	29,6	18,7

* Джерело: розраховано автором.

олії, а решта йде на насіння та експорт. У соєвій же галузі, навпаки – переважна частина соєвих бобів йде на експорт.

Те, що ми переважно продаємо сировину, а не продукти переробки, є проблемою нашої держави. Порівняння ефективності експорту соєвих бобів та продуктів переробки сої дало змогу зробити висновок, що протягом 2009–2014 років експорт продуктів переробки сої приносив більший економічний ефект, аніж експорт соєвих бобів. Так, у 2013 році Україна втрачала \$105 на кожній експортованій тонні сої, у 2014 році – \$124,3, а у 2015 році – \$68,5 (табл. 2).

Саме тому в Україні починає розвиватися переробка сої. Так, за даними ІА «АПК-Інформ», у 2012/13 МР переробка сої в Україні сягнула 580 тис. т, і в перспективі можна спостерігати підвищувальну тенденцію, зокрема прогнозувалося, що у 2015/16 МР ці обсяги сягнуть 1,1 млн. т. Передумови для цього є, адже сукупні базові потужності з переробки становлять понад 1,4 млн. т/рік і продовжують зростати. Зокрема, наприкінці 2013 року агропромисловий холдинг «Астарт» увів в експлуатацію інтегрований комплекс з переробки сої у м. Глобино (Полтавської обл.). Крім того, група «Креатив», у 2014/2015 МР (вересень–серпень) збільшила потужності переробки сої. Також на базі олійно-жирових комбінатів спостерігається тенденція запуску ліній по переробці сої. Загалом в Україні переробку сої забезпечують 15 великих промислових підприємств та близько 180 дрібних. Головна частка ринку належить п'яти компаніям загальним відносним обсягом 65–70% увід сієї сировини. Висока маржинальність цього бізнесу дозволяє підприємствам повертати вкладені кошти за два–три роки [9].

Висновки

Вирощування сої в Україні є досить перспективним напрямом, адже соя є стратегічною культурою у розв'язанні глобальної продовольчої проблеми; представляє у світових ресурсах надзвичайно важливе джерело рослинного білку й олії.

Протягом останніх років спостерігається тенденція до зростання площ посіву сої, і відповідно її валового збору. Загалом простежується позитивна динаміка збільшення урожайності сої, хоча далеко ще не всі резерви її подальшого підвищення використані для досягнення світового рівня.

Для пошуку резервів підвищення ефективності виробництва сої, важливо застосовувати метод DEA, який дає можливість визначити ефективність за важливими факторами і виділити резерви подальшого її підвищення.

Загалом, соя в Україні має великий потенціал, є привабливою як для сільгоспвиробників і внутрішніх переробників, так і для експортерів. При цьому економічний ефект від її переробки є вищим, аніж від продажу самих соєвих бобів. Тому в Україні доцільно і далі збільшувати потужності по її переробці.

Список використаних джерел

1. Маслак О. Соєві жнива 2015/ О. Маслак // Агробізнес сьогодні. – 2015. – №20(315). Режим доступу: <http://agro-business.com.ua/ostannia-vip-novyna/3917-soievi-zhnyva-2015.html>
2. Тимченко В.Н. Розвиток виробництва сої в Україні і ефективне свинарство [Електрон. ресурс]: Аграрний сектор України. Режим доступу: <http://agro.ua.net/animals/catalog/ag-4/a-o/info/aig-71/>
3. Репілевський Е.В. Економічна ефективність виробництва сої в ринкових умовах господарювання / Е.В. Репілевський // Наук. пр.

Полтавської державної аграрної академії. Серія: Економічні науки. Вип. 2. – Т. 2. – 2011. – С. 215–220.

4. Каткова Н.В. Аналіз стану і напрями підвищення ефективності переробки соєвих бобів у Миколаївській області / Н. В. Каткова // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2005. – №2. – С. 125–133.

5. Шпичак О.М. Вигоди та проблеми експорту зерна з України / О.М. Шпичак, О.В. Боднар // Економіка АПК. – 2013. – №10. – С. 5–15. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/E_apk_2013_10_3.pdf

6. Боднар О.В. Перспективи збільшення доданої вартості на ринку соєвих бобів і продуктів їх переробки в Україні / О.В. Боднар, А.Л. Педорченко // Економіка АПК. – 2015. – №3. – С. 51–60.

7. Державна служба статистики України [Електрон. ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

8. Білич А.В. теоретична сутність та аналіз технічної ефективності аграрних підприємств / А.В. Білич // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: збірник наукових праць / ред. кол.: І.Д. Пасічник, О.І. Дем'ячук. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. – Випуск 25. – С. 37–41.

9. Федорчук А. Соєва орієнтація [Електрон. ресурс]. AgroTimes: сайт. – Режим доступу: http://www.agrotimes.net/journals/article/soeva_orientaciya.

Л.Л. ТУРОВА,

ст. викладач кафедри фінансів, обліку та аудиту, Національний авіаційний університет,
Д.М. МАРИНИЧ,

студентка, Національний авіаційний університет

Вплив змін у податковому законодавстві на розрахунок заробітної плати

У статті розглянуто поняття та види заробітної плати, а також зміни, що відбулися у податковому законодавстві та як дані зміни вплинули на розрахунок заробітної плати. На підставі проведеного дослідження визначено всі особливості нарахувань та утримань із заробітної плати.

Ключові слова: заробітна плата, основна заробітна плата, додаткова заробітна плата, форми і системи оплати праці, штатний розпис, податкова соціальна пільга.

Л.Л. ТУРОВА,

ст. преподаватель кафедры финансов, учета и аудита, Национальный авиационный университет,

Д.М. МАРИНИЧ,

студентка, Национальный авиационный университет

Влияние изменений в налоговом законодательстве на расчет заработной платы

В статье рассмотрены понятие и виды заработной платы, а также изменения, произошедшие в налоговом законодательстве и как данные изменения повлияли на расчет заработной платы. На основании проведенного исследования определены все особенности начислений и удержаний из заработной платы.

Ключевые слова: заработная плата, основная заработная плата, дополнительная заработная плата, формы и системы оплаты труда, штатное расписание, налоговая социальная льгота.

L. TUROVA,

senior lecturer in finance, accounting and auditing, National Aviation University,

D. MARYNYCH,

student, National Aviation University

In the article the concept and types of salaries and changes in tax legislation and how these changes have affected payroll. Based on the studies identified all the features of charges and deductions from wages.

Keywords: salary, basic salary, additional salary, forms and systems of remuneration, staff list, the social tax benefit.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку України головним способом реалізації державної політики соціального захисту робітників є методи задоволення матеріальних потреб та правильна організація заробітної плати. У свою чергу, від зміни соціальних умов також змінюється зміст заробітної плати.

У ролі економічної категорії заробітна плата відображає відносини між так званими працівниками і роботодавцями щодо розподілу новоствореної вартості. Заробітна плата може виступати як основним джерелом доходу, так і елементом витрат на виробництво.

Значні зміни, що відбулися у податковому законодавстві, своєю чергою вплинули на проведення нарахувань та утримань із заробітної плати. Тому дослідження порядку здійс-

нення даних нарахувань і утримань із заробітної плати за новими правилами є надзвичайно актуальними на сьогодні.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Вивченням обліку розрахунків за єдиним соціальним внеском займалися такі вчені, як І.С. Пізняк, Т.В. Мокієнко, Г.В. Блакита, Л.П. Шевчук та ін. Але у зв'язку з останніми законодавчими змінами необхідним є подальше дослідження цих питань.

Питання організації й регулювання оплати праці в умовах перехідної економіки та ринкової системи господарювання досліджували чимало вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, зокрема М. Армстронг, Н. Болотіна, О. Валецька, О. Грішнова, В. Лагутін, Е. Лібанова, О. Стефанишин, Л. Шульгінова, А. Колот та інші.